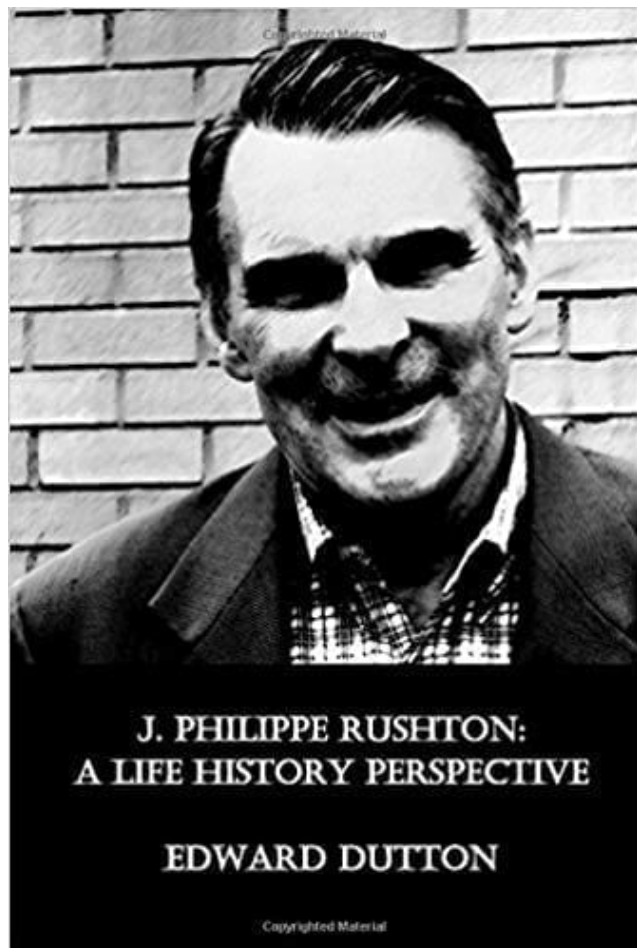

Autor: F. Roger Devlin, Ph.D.

J. Philippe Rushton: A Life History Perspective

Edward Dutton

Thomas Edward Press, 2018

182 s., \$19.89 brožovaná verze

Ed Dutton přišel s důležitou kritickou studií života a díla psychologa J. Philippeho Rushtona (1943–2012). Většině čtenářů je pravděpodobně známo, že Rushton se proslavil především aplikací r/K teorie životní strategie – původně nástroje pro pochopení chování zvířat – na tři hlavní lidské rasy. Jak vysvětluje ve své knize *Lidské rasy, evoluce a chování z pohledu životní strategie* (1994), mají afričtí černoši překotnější (tj. výrazněji „r“) „historii životní strategie“ než ostatní rasy: rychleji dospívají, nejméně si vytvářejí dlouhodobé plány, mívají početné potomstvo, jemuž ale nevěnují příliš zdrojů ani času. Strategie Orientálců bývá naopak v průměru nejpomalejší (tedy nejvýrazněji „K“), s pozdějším nástupem sexuální aktivity, intenzivnějším dlouhodobým plánováním, nižší absolutní plodností a rodičovstvím s vyšší mírou investice do dětí. Evropané se nacházejí mezi těmito dvěma extrémy, i když zpravidla mnohem blíže Asiatům než Afričanům. Vyšší inteligence vykazuje značnou korelaci

s pomalejší životní strategií.

Dutton si ve své studii vytyčuje dva základní cíle: ukázat, že Rushton sám prakticoval spíše rychlejší životní strategii; a ve světle životopisných informací i pozdějšího bádání zhodnotit jeho dílo. Začneme u Duttonova popisu původu Rushtonovy rodiny a jeho života, při kterém vycházel z vlastního genealogického bádání, rozhovorů s četnými lidmi z Rushtonova života a v neposlední řadě také z Rushtonovy nevydané autobiografie.

Duttonovo bádání naznačuje, že Rushton navzdory svému přesvědčení ve skutečnosti nebyl potomkem **vynálezce Samuela Cromptona**. Pohled do jeho rodinné historie navíc odhaluje nemalou ochotu k migraci i navazování partnerských svazků mimo vlastní skupinu: jeho rodiče se přestěhovali z širší aglomerace Manchesteru na pobřeží jižní Anglie, za své francouzské jméno pak „vděčí“ nemanželskému původu své matky, dcery Francouzky a britského vojáka za 1. světové války (kteří se po válce přestěhovali do Anglie, vzali se a měli zde spolu další děti). Podle Duttona zapadá tato ochota migrovat a vyhledávat partnery mimo vlastní skupinu do profilu „inteligentních r-stratégů“.

Roku 1948 se Rushtonovi přestěhovali do jihoafrického Durbanu, kde jeho otec našel zaměstnání jako stavař. Rushton v autobiografii zmiňuje i své afrikánské děvče. Jelikož mu při návratu rodiny do Anglie bylo teprve osm, kdovíjak divoký románek to nejspíš nebyl, ale – jak Dutton podotýká – takto brzký zájem o děvčata nepochybně ukazuje spíše na r-stratéga.

Podle Rushtonovy třetí manželky Elizabeth Weissové se „Phil zmínil, že jeho rodiče odešli z Jižní Afriky kvůli aférce jeho otce se sousedovic manželkou“ – pro Duttona další důkaz prominentní přítomnosti r-strategie v Rushtonově rodokmenu.

Po čtyřech letech v anglickém Bournemouthu zvedla rodina znovu kotvy a vydala se za moře, tentokrát do Kanady. Rushton se o psychologii začal zajímat už ve svých patnácti letech. Obzvláště jej zaujalo dílo Hanse Eysencka. V té době upoutala jeho zájem také politika, a proto vstoupil do řad menšího pravicově populistického uskupení jménem Kanadská strana sociálního kreditu. Dutton píše:

Rushton vzpomínal, že se v té době cítil být na všech stranách obklopen protibělošskými a protizápadními postoji. Nechával si posílat kopie starých a tehdy už vlastně „zakázaných“ akademických článků z Mezinárodního spolku na podporu etnologie a eugeniky. Tak se dostal také k dílu někdejšího profesora psychologie na Kolumbijské univerzitě Henryho Garretta (1894–1973), který psal o existenci značných rozdílů v inteligenci mezi americkými bělochy a černochoy, které lze podle něj vysvětlit působením evolučních pochodů.

Když bylo Rushtonovi sedmnáct, škola se mu už stihla znechutit natolik, že z ní odešel a našel si místo účetního u kanadských drah. Oženil se s mladičkou Ninou Sackovou, která byla na

jejich svatební fotografii v pokročilém stadiu těhotenství. Jejich syn Stephen se narodil v roce 1962, Rushtonovi bylo v té době teprve devatenáct. Manželství se však hned následujícího roku rozpadlo, podle Weissové proto, že Rushton už si mezitím našel nový vztah. Syn mu ale zůstal v opatrovnictví, podle Duttona snad mohlo být příčinou značné mládí matky.

Tato série událostí je pro pochopení Rushtonova psychologického profilu nesmírně důležitá. Všechny popsané Rushtonovy kroky – odchod ze školy, brzký sňatek i zplození dítěte, nevěra – jsou spojovány s nízkým IQ. Jelikož byl ale Rushton zcela zjevně vysoce inteligentní, vysvětlení bychom měli hledat spíše v překotné životní strategii, konkrétní nízké svědomitosti (*conscientiousness*). Rushton „žil pro přítomnost“ a snadno podléhal podnětům, často bez ohledu na budoucí následky.

Rushton se se svou novou známostí začátkem roku 1963 přestěhoval do Londýna, kde pracoval jako řidič autobusu. Sice se nevzali, ale v roce 1965 se jim narodila dcera. Rushtonovi rychle došlo, že potřebuje lépe placené zaměstnání, takže si korespondenčně dodělal A-levels (britský ekvivalent maturity, podmínka pro univerzitní studium.) Jeho přítelkyně se však někdy v té době vrátila i s dcerou zpátky do Kanady.

Rushton zůstal v Londýně a syna vychovával sám. V roce 1967 se zapsal na Birkbeck College, kterou roku 1970 dokončil s červeným diplomem z psychologie. Někdejší středoškolský odpadlík tak nyní pokračoval přímo doktorským studiem na Londýnské škole ekonomie a politických věd (LSE) a ve svých třiceti letech (1973) obhájil dizertaci na téma altruismu u dětí.

Někdy v té době se Rushton seznámil se studentkou práv Felicity Hammertonovou, s níž strávil několik dovolených v Itálii, Řecku a Izraeli. Hammertonová po Rushtonově smrti napsala: „Rozhodně byl láskou mého života, ale protože já studovala, abych byla právničkou v Anglii a on se chtěl vrátit do Kanady, naše láska skončila. Přátelství ale přežilo.“ Z peněz po dědečkovi přestěhovala Felicity Rushton i se synem z „odpudivého kutlochu v East Endu“ do exkluzivní londýnské čtvrti Holborn. Rushtonovi se dokonce podařilo přesvědčit ji, aby do nájemní smlouvy neuváděla své jméno, přestože platila nájem. Tato štědrost se jí později vymstila, když se Rushton vrátil do Kanady a ona na byt neměla jakýkoliv právní nárok. Na druhé straně však Hammertonová vzpomíná na Rushtonovu velkorysost k dítěti, které měla z předchozího vztahu: „Phil, znechucený nelidskostí projevovanou [otcem chlapce], mu ochotně věnoval svůj čas i lásku.“

V posledním roce Rushtonova doktorandského studia měl na LSE promluvit Hans Eysenck o nových poznatcích v elektroencefalografii, jež měly umožnit pořádkem záznam mozkových vln se vztahem k IQ. O dva roky dříve vydal Eysenck knihu, v níž uznal genetický základ rasových odlišností v inteligenci.

Početná skupina aktivistů mezi publikem hlasitě skandovala „Fašisté nemají právo

na svobodu projevu!“ a když se Eysenck chystal začít svou řeč, jeden z nich mu vytrhnul mikrofon, což vedlo k pozdvižení, při němž se zřítilo podium a šarvátce, v níž Eysenck utržil ránu do obličeje. Rushton „rozpumpovaný adrenalinem“ se prodral dopředu. Protože si myslel, že Eysenck se octl pod chumlem studentů, kteří se zmítali v zápase na podlaze, začal „odtahovat lidi na stranu“, načež „maoističtí“ aktivisté napadli i jeho samotného. Po tomto incidentu se musel uklidnit delší procházkou, jak později vzpomínal.

Rushton po získání doktorátu ještě rok pracoval na univerzitě v Oxfordu, než se roku 1974 vrátil do Kanady. V roce 1977 získal pozici na Univerzitě Západního Ontaria a o tři roky později vydal knihu *Altruismus, socializace a společnost*, vlastně rozpracování svého doktorandského výzkumu. Studie vycházela především z teorie sociálního učení a neobsahovala žádné zvlášť politicky nekorektní prvky.

Poté však přišla pro jeho profesní dráhu klíčová půlroční spolupráce s Arthurem Jensenem na univerzitě v Berkeley.

Právě v Berkeley se totiž z Rushtona stal přesvědčený evoluční psycholog. Přijal tezi, že lidé jsou hodně vyvinutí primáti, takže značná část jejich chování má genetický základ, podmíněný evolučním vývojem. Tehdy také dospěl Rushton k závěru, že Jensen i Hans Eysenck měli pravdu a mezi rasami skutečně existují měřitelné rozdíly v inteligenci. A konečně během své stáže v Berkeley se Rushton začal zabývat také možností rasových rozdílů [v životní strategii].

Počátkem roku 1983 se Rushton vrátil do Londýna pracovat s Eysenckem. Vzpomínal, jak se tehdy dozvěděl, že černoši – 13% obyvatelstva Londýna – jsou zodpovědní asi za polovinu spáchaných zločinů. Náměstek ředitele londýnského policejního sboru mu prozradil, že bez černochů by se policejní rozpočet dal seškrtnat na polovinu.

V červnu téhož roku už byl zpět v Kanadě a Univerzita Západního Ontaria mu v roce 1985 udělila definitivu. Někdy v průběhu 80. let se seznámil a vzal si za ženu Serpil Kocabiyikovou, tureckou postgraduální studentku matematiky. Dutton toho podle všeho o tomto Rushtonově druhém manželství mnoho vypátrat nedokázal.

Už v roce 1984 Rushton zažádal u Kanadské výzkumné rady humanitních a společenských věd o grant na studium možné aplikace teorie r-K životní strategie na lidské rasy. Přestože organizace dříve jeho výzkum podpořila, tato žádost byla zamítnuta. Proto se Rushton obrátil na Pioneer Fund, který mu grant udělil. První veřejné představení jeho nové teorie se odehrálo v roce 1987 před nepočetným a nepřátelsky naladěným publikem. Následujícího roku vydal dva kratší články o rozdílech mezi rasami v časopise *Personality and Individual Differences (Osobnostní a individuální odlišnosti)*.

19. ledna 1989 však Rushton (jak to formuluje Dutton) „odjistil ve světě výzkumu biologie člověka ruční granát“. U příležitosti každoročního setkání Americké společnosti na podporu vědy v San Franciscu totiž přednesl referát nazvaný „Evoluční biologie a dědičné vlastnosti (v kontextu rozdílů Orientálci-bělošičernoši)“. Celé záležitosti se chopil tisk a Rushton musel čelit celý rok trvající kampani za jeho vyhození z univerzity. V novinách vycházely karikatury, na kterých byl Rushton oblečený do hábitu Ku Klux Klanu. Ontarijský premiér označil jeho výzkum za „morálně neslučitelný s naším ontarijským smyšlením“ a vyzval k Rushtonovu odvolání. Levicoví aktivisté načmárali na dveře jeho kanceláře nápis „Racists (sic) pig lives here“ (*/Tady žije rasističtí (sic) prase/.*).

Došlo i na policejní vyšetřování, jež mělo rozhodnout, zda existují dostatečné důkazy pro Rushtonovo stíhání (s možným trestem až dvou let odnětí svobody) za podněcování rasové nesnášenlivosti. Vše vyvrcholilo prohlášením nejvyššího státního zástupce státu Ontario, že Rushton je prý „blázen, ale nikoliv zločinec“. Rushtonův děkan mu při každoročním pravidelném hodnocení pracovníků udělil hodnocení „neuspokojivý“ kvůli jeho „necitlivosti“, proti čemuž se Rushton úspěšně odvolal. Jeho přednášky musely být nahrávány na video, a studenti je následně sledovali v soukromí, aby se tak předešlo možným nepokojům při hodinách.

Muž v epicentru této bouře rozhořčení si však rozruch podle všeho vychutnával. Rushton dokonce přijímal pozvánky do populárních amerických televizních show jako *Geraldo* nebo *Donahue*, kde si dokázal zachovat důstojnost, zatímco jeho protivník, akademický „protirasistický“ aktivista Berry Mehler, zuřil a vztekal se.

„Vyhledávám intelektuální vzrušení,“ nechal se jednou slyšet Rushton. Tato letmá poznámka toho ale prozrazuje poměrně mnoho. I o Eysenckovi se totiž říkalo, že „ho přitahují nové a ‚blyštivé‘ oblasti myšlení, které uspokojují jeho výjimečnou potřebu intelektuální stimulace. Bez nadsázky by se tak dal označit za milovníka ‚intelektuálních adrenalinových sportů‘“. Tato slova ale podle všeho původně vyslovil americký psycholog Marvin Zuckerman právě o Rushtonovi.

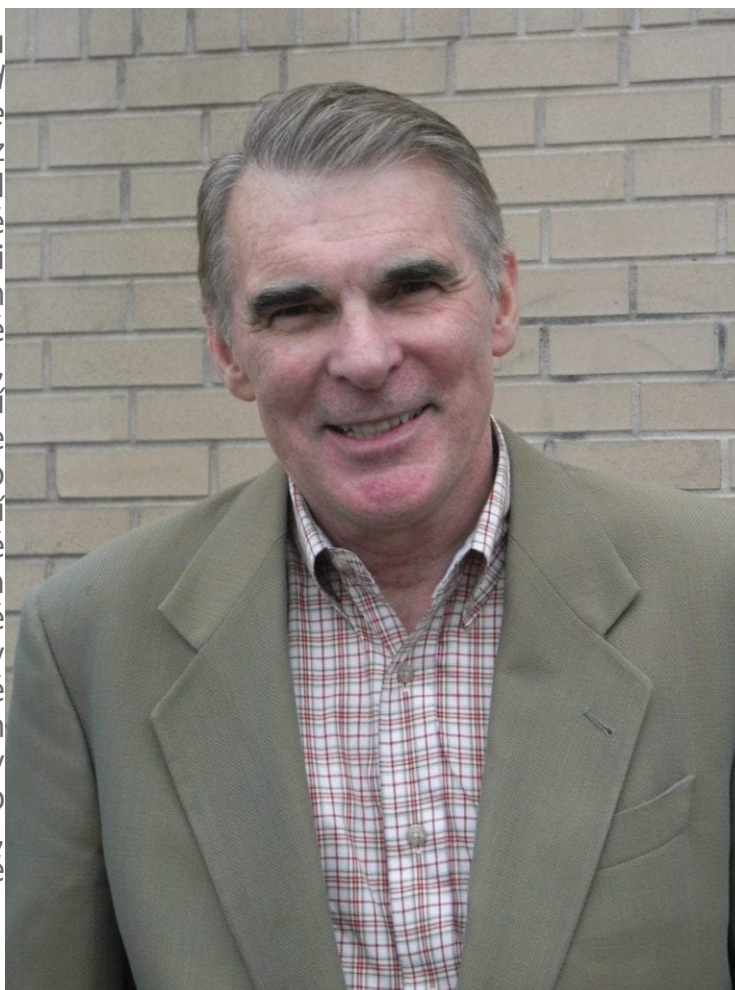
Vyznavači rychlé životní strategie jsou v podstatě „závislí“ na adrenalinu. Vyvinuli se k tomu vychutnávat si riziko, protože ve vysoce nestabilním prostředí lze přežít jedině podstupováním rizika. Kvůli vysoké hladině testosteronu také usilují o vysoký status – a není nijak složité pochopit, že dokážete-li u lidí vyvolávat intenzivní odpor, máte nad nimi jistou moc. Stáváte se díky tomu středem pozornosti, můžete si tak získat skupinky stoupenců v prostředí kontrakultury; jedná se tedy o prostředek k dosažení statusu.

Jak Dutton podotýká, většina akademiků se ve své profesní dráze spokojí s drobnými

úpravami parametrů obecně přijímaných teorií své doby. Lidé, které si připomínají i budoucí generace, ale bývají „vysoce originální myslitelé, kteří – jelikož jejich průlomové myšlenky vždy narušují *status quo* – zpravidla musejí čelit zuřivým výpadům, společenskému ostrakismu i dalším negativním následkům. Časem dosahují tak nejvyšší status, zatímco jejich kariérističtější kolegy, kteří s velkou pravděpodobností vedli podstatně snazší životy, čeká zapomnění.“

V roce 1994 Rushton zaplatil v rámci výzkumu 150 zákazníkům obchodního centra Eaton v Torontu – třetinu vzorku tvořili běloši, třetinu černoši a třetinu Orientálci – aby vyplnili dotazník, v němž se jich dotazoval mj. na velikost penisu, čímž vyvolal novou vlnu pozdvižení. V rozhovoru pro *Rolling Stone* z října 1994 Rushton poznamenal, že velikost penisu podle něj vykazuje obrácenou korelaci k velikosti mozku: „Je to něco za něco: velký penis, nebo velký mozek. Všechno prostě mít nemůžete!“. Díky neúnavnému úsilí Southern Poverty Law Center a akademických etnicko-intelektuálních aktivistů jako Richard Lewontin se právě toto stalo zřejmě nejznámějším střípkem celé Rushtonovy vědecké kariéry – dokonce jej zmínili i v Rushtonově nekrologu z torontského *Globe and Mail*. (Richard Lynn později studii zopakoval, viz [zde](#).)

V roce 1995 vydal Rushton svou nejdůležitější knihu: *Race, Evolution, and Behavior: A Life History Perspective* (česky: *Lidské rasy evoluce a chování z pohledu životní strategie*, 2017). Předložil v ní data pro tři nejvýznamnější rasové skupiny v 60 různých fyzických i behaviorálních parametrech s konzistentními závěry: černí Afričané mají nejrychlejší životní strategii, východní Asiaté nejpomalejší a bílí Evropané se typicky nacházejí někde mezi těmito dvěma krajnostmi. Dílo vyvolalo ne vždy uměřenou a racionální kritiku. Jejím mým osobně nejoblíbenějším příkladem jsou asi slova jistého Davida Barashe: „Věda nevalné úrovně a toxické rasové předsudky odkapávají jako hnis skoro z každé stránky této ohavné knihy.“ Příznivých recenzí se však dílo dočkalo mj. od Lindy Gottfredsonové, Arthura Jensea nebo Richarda Lynna. Jak Dutton vysvětluje, jedná se učebnicový příklad vědy vysoké úrovně:

Rushton shromáždil velké množství dat z různých zdrojů a přišel s teorií, která je podle všeho elegantně vysvětlovala. Přitom se držel dvou základních cílů vědeckého bádání: předložit hypotézu, která co nejjednodušeji vysvětluje značné objemy dat a sjednocuje různé oblasti myšlení, v tomto případě společenské vědy s biologií.

J. Philippe Rushton

V roce 1997 Rushton přišel se „zvláštním zkráceným vydáním“ knihy, jež výsledky rozsáhlého díla shrnovalo v rozsahu článku v naučně-vědeckém časopise. Zařídil – nevyžádané – rozeslání 40 000 výtisků brožurky nejrozličnějším akademickým psychologům, antropologům a sociologům, což opět vyvolalo (jak nepochybně doufal) silné odmítavé reakce. Transaction Books, uznávané akademická nakladatelství vedené Irvingem Louisem Horowitzem a jeho manželkou, následně zveřejnilo omluvu a od Rushtona se distancovalo. Ten proto o rok později vydal „druhé zkrácené vydání“ a třetí vydání nezkrácené knihy už prostřednictvím svého vlastního Charles Darwin Research Institute.

Roku 1997 se Rushton na konferenci Human Behavior and Evolution Society seznámil s doktorandkou Elizabeth Weissovou, o třicet let mladší poloviční Němkou a poloviční Židovkou. O rok později požádal o rozvod se svou druhou manželkou. S Weissovou se vzali v den rozloučení předchozího manželství v roce 2000.

Weissová říká, že Rushton byl v průběhu jejich vztahu velice znepokojený tím, aby nevyšlo najevo, že je otcem mulatského nemanželského dítěte, plodu poměru s vdanou černoškou. „Phil mi řekl, že tento jeho syn mu je podobný, ale má problémy s chováním,“ vysvětluje Weissová, „ale že jeho matka neopustila svého muže, takže se dítě nejmenuje Rushton“.

Dutton dodává: „Nasadit parohy jinému muži – tedy předat vlastní geny, o které se stará někdo jiný – je krajním příkladem r-strategie, stejně jako přitažlivost k partnerům geneticky značně vzdáleným od vlastní skupiny.“ Nabízí se otázka, zda by tato aférka Rushtonovu pověst v časech, kde je nechuť k černošům pokládána za nesrovnatelně větší morální prohřešek než cizoložství, spíše nevylepšíla.

Weissová si také vybavuje, jak „jedna z bývalých Rushtonových přítelkyň, která hovořila s anglickým přízvukem, volala, aby mu vyčetla, že ji před mnoha lety ‚přiměl‘ jít na potrat. Nechala nám na záznamníku několik vzkazů.“

V roce 2001 vyhledala Rushtona jeho odloučeně žijící dcera Katherine, aby s otcem navázala kontakt.

Podle Weissové Rushton vztahu s dcerou propadl a všemožně se jí snažil pomáhat, což prý jejich partnerskému vztahu uškodilo. V roce 2003 „jsme se strašně pohádali, dokonce po mně hodil židli, já utekla a nechala mu doručit rozvodové písemnosti. Když jsem je podala u soudu, vybílil naše konto (což je samozřejmě zakázané).“ Rushton se podle Weissové pokusil rozvod zaplatit penězi z akademických grantů.

Na sklonku životu trpěl Rushton Addisonovou chorobou, jejíž

příznaky zahrnují mánii, zmatenost, úzkost, poruchy soustředění, deprese a někdy i psychózy. Podle některých studií souvisí nedostatek kortizolu s emočně plochým a bezcitným chováním. Pro pacienty trpící Addisonovou chorobou může být navíc vážným problémem silný stres, se kterým se následkem neschopnosti vyprodukovat dostatek kortizolu nedokáží vyrovnat. Následný prudký pokles krevního tlaku pak často vyvolává intenzivní pocity strachu a emocionálního rozrušení.

Nemoc se postupně zhoršovala a podle Duttona asi od roku 2010 ovlivňovala i jeho práci – „přínejmenším články, jejichž byl jediným autorem“.

Rushton od roku 2002 stál v čele Pioneer Fund. V srpnu 2012, jen pár týdnů před svou smrtí, převedl asi polovinu prostředků fondu, asi 1,9 milionu amerických dolarů, na účet svého vlastního Charles Darwin Research Institute. Svůj krok zdá se nijak nekonzultoval s právníkem, což je podle americké legislativy upravující fungování svěřeneckých fondů protizákonné. Po Rushtonově smrti přešla kontrola Institutu do rukou jeho syna Stephena, který jej přejmenoval a použil peníze – poskytnuté na konkrétní účel podpory vědeckého bádání – k založení stipendijního fondu na univerzitě, kde vyučuje.

Pioneer Fund dosud podle práva sice existuje a Rushtona v jeho čele nahradil Richard Lynn, nemá však už dostatek peněz na podporu vědeckého bádání. Lynn k tomu řekl:

Doufali jsme a také očekávali, že Phil zanechá prostředky Pioneer Fund v rukou lidí, kteří... by jich užili na podporu toho, v co sám věřil – a na co také původně byly poskytnuty. Nakonec nás tedy Phil všechny zklamal a zradil v něj vloženou důvěru. Byl už ale tehdy hodně nemocný, a tak si snad ani tak úplně neuvědomoval, co vlastně dělá.

* * *

Rushtono tabulkové seřazení tří největších rasových skupin podle více než šesti desítek kritérií je, jak říká Dutton, „pozoruhodně konzistentní“ a neobjevují se v něm žádné odchylky od schématu, které je hlavní Rushtonovou tezí. Dutton zjistil, že stejný vzorec platí i pro některé ukazatele, jimiž se Rushton nezabýval, např. „věk nástupu menopauzy“ a „senility“.

Dutton ovšem narazil i na důkazy, že Rushton nesprávně informoval o datech týkajících se velikosti varlat, když ignoroval alespoň dva zdroje, podle nichž mají nejen Orientálci, ale také Afričané menší varlata než běloši. Ve studii z roku 1987, na níž se podílel, Rushton dokonce lehkovážně odbývá důkazy, že Afričané mají menší varlata než Evropané s tím, že „to jde proti obecnému trendu“.

Dutton také přináší důkazy, že Rushton mylně uvádí význam korelace mezi (vše)obecnou inteligencí (g) a pomalejším životní strategií (K). Tato korelace je sice patrná při srovnání mezi druhy a poddruhy, ne už však mezi jednotlivci:

Britský evoluční psycholog Michael Woodley (2011) provedl meta-analýzu vztahu g a K (u jednotlivců). Dospěl k závěru, že vztah mezi nimi neexistuje. Pozitivní a statisticky významnou korelaci u obou pohlaví našla jediná studie – ta Rushtonova. Jiná studie s podobnými závěry je zjistila jen u jednoho pohlaví. Analýza Woodleyho meta-analýzy prokázala, že obě studie jsou izolované odchylky, jež se od ostatních studií tohoto vztahu značně odlišují.

Otazníky vyvolává také omezení záběru knihy *Lidské rasy evoluce a chování z pohledu životní strategie* na pouhé tři rasy. Přestože neexistuje obecně přijímaný počet svébytně existujících lidských ras, podle Duttona se mělo dostat přinejmenším ještě na australské Aborigince a americké Indiány, kteří se např. od Orientálců geneticky neodlišují o mnoho méně než Evropané. Toto rozšíření by však do Rushtonovy studie vneslo další anomálie a nesrovnalosti:

Sám Rushton uznává, že původní Američané podle všeho vykazují vyšší míru svědomitosti a nižší úroveň extravertze než Evropané. Podle Linnových zjištění je u Indiánů častější psychopatická osobnost – v tom kontextu velice nízká přívětivost (*agreeableness*) – než u Afroameričanů. Jejich předpokládaná délka života je také asi o rok nižší než u Afroameričanů.

Jinak řečeno se u Indiánů projevují v některých oblastech K -znaky ve větší míře než u Evropanů, zatímco v jiných v míře nižší než u Afričanů.

Dokonce i v kontextu Rushtonova modelu pracujícího se třemi rasami ale Orientálci často do jeho závěrů zapadají méně, než by se při čtení knihy zdálo. Například neuroticismus lze

označit za jednu z forem „mentální lability“, tudíž bychom měli na základě Rushtonovy teorie předpokládat, že ze tří studovaných ras bude u Asiátů nejvzácnější. Ve skutečnosti však u nich je tato vlastnost nejčtenější, u Afričanů naopak nejméně zastoupená.

Příčinou je podle všeho role sociální úzkostlivosti – vlastnosti spadající do kategorie neurotismu – v silně K-profilovaných společnostech. V nich se v nehostinných podmínkách zvyšují šance na přežití, jestliže dokážete vytvořit úzce spolupracující skupinu a naopak pravděpodobně záhy zemřete, jakmile jste z takovéto skupiny vyloučen. Sociální úzkostlivost se tedy vyplácí.

Další anomálií je i skutečnost, že Evropané Asiaty ohromně převyšují na poli kulturních úspěchů, přestože Asiaté jsou v průměru inteligentnější. Dutton cituje japonského badatele, který to připisuje na vrub vyšší míře společenské úzkostnosti Asiátů, díky níž sice snáz vytvářejí spolupracující skupiny, ale také to přináší „velice slabě vyvinutou zvědavost a otevřenost novým myšlenkám... a vlastně každému chování, který by mohlo narušit rovnovážnou situaci. 1]

Do schématu předpovězeného Rushtonovou teorií Asiaté nezapadají ani v oblasti negativního etnocentrismu, tedy nedůvěry k cizincům. U K-strategů by se dalo s ohledem na vyšší úroveň důvěřivosti očekávat slabší nepřátelství k cizincům. Orientálci však projevují více negativního etnocentrismu než Afričané i Evropané.

Lze tyto příklady, které jdou proti Rushtonově teorii, nějak vysvětlit? Michael Woodley a jeho spolupracovníci přišli s tezí, že s tím, jak si rasa nebo druh osvojuje strategii pomalejšího životního cyklu, koreluje vzájemně jednotlivé složky této strategie stále slaběji. Jak píše Dutton:

V podmínkách intenzivního výběru – v jakých žili Asiaté na severovýchodě kontinentu – vznikne výrazně K-selektovaná skupina, a tedy i extrémní specializace a slabý vztah mezi těmito K vlastnostmi. Proto u nich lze v některých vlastnostech čekat ne tak výraznou K-profilaci jako u Evropanů. Jeví se pravděpodobné, že v drsných podmínkách by měla skupina intenzivně spolupracující, ale současně nepřátelská k cizincům vyšší šance na přežití (svazky s cizinci by byly značně maladaptivní, protože takovéto potomstvo by bylo hůře přizpůsobené tvrdým podmínkám). Cizinci také mohou oslabit důvěru uvnitř společenství, která je pro krajní K-strategy obzvlášť důležitá.

Duttonem zvýrazněné anomálie tak rozhodně nejsou evolučně nevysvětlitelné, Rushton se je však rozhodl vůbec nezmínit. Dutton to považuje za doklad Rushtonova selektivního přístupu k datům, ať už tak činil záměrně či nikoliv.

* * *

Dutton místy až příliš „tlačí na pilu“, např. když Rushtona popisuje jako „patologického lháře“. Citované příklady Rushtonovy nepoctivosti jsou totiž zdá se motivovány buď zaujatostí ve prospěch svých teorií nebo snahou skrýt poněkud méně chvályhodné prvky svého osobního života nebo rodinné historie. Některá nepravdivá prohlášení pak lze nejspíš připsat na vrub nedokonalé paměti.

Snaha najít důkazy na podporu svých tvrzení ostatně možná zatížila i Duttonovy interpretace konkrétních faktů. Tak například nazývá Rushtonovu zmínku o jeho údajném příbuzenství s vynálezcem Samuelem Cromptonem vychloubáním, aby tím získal oporu pro své tvrzení o Rushtonově narcismu. Rushton to ale klidně mohl prohodit jen proto, že slavného předka považoval za jedinou věc z dějin svého rodu, která by mohla zajímat čtenáře.

Rushton se kdysi v reakci na jeden z ideologických výpadů proti své osobě vyjádřil:

Mohli bychom vzpomenout na slova hluboce zbožného Blaise Pascala tváří tvář koperníkovské hypotéze: „Pokud se země pohybuje, v Římě vydaný výnos ji nezastaví.“ Ať už si tak čtenář přeje, aby geneticky podmíněné odlišnosti v chování neexistovaly sebevíc, data ukazují opačným směrem.

Dutton v tom však vidí další doklad narcismu: „Nepřímým přirovnáním sebe sama k Pascalovi a své teorie k té Koperníkově se Rushton staví do pozice génia, odvážně proti všem jdoucím vědeckému vizionáře a brilantního myslitele.“ Smyslem tohoto vyjádření však nejspíš mělo být přirovnání iracionality jeho kritiků ke snaze římské kurie rozhodnout o objektivním argumentu církevním dekretem. Pascalův citát se tak jeví jako nanejvýš přiléhavě použitý.

Tento i další příklady tendenčního výkladu jsou – snad nevyhnutelným – rizikem jakéhokoliv pokusu vytvořit psychologický profil ze záplavy údajů, které samy o sobě nemusejí být kdovíjak významné. Dutton si je vědom, že bude nařčen z nízkých motivů, ze kterých útočí na pověst vynikajícího a smělého vědce. Nejdůležitější body, které jsem shrnul v této recenzi, ovšem myslím dostatečně jasně ukazují, že jeho studie přináší nové důležité příspěvky našemu lepšímu pochopení Rushtona i otázek, jimiž se ve svém díle zabýval.

Poznámka DP

1] Rushton o důvodech spekuloval v kostce následovně: Asiaté mají sice vyšší průměrnou inteligenci, ale zároveň jsou všichni blíže tomuto průměru. Kdežto běloši jsou více rozkolísaní, mají více slaboduchých jedinců, ale na druhé straně také více výjimečných génů, kteří jsou právě zodpovědní za ony kulturní úspěchy.

Recenze F. Rogera Devlina *Investigating a Great (Though Flawed) Investigator* vyšla na webu *The Occidental Observer* 26. července 2018.